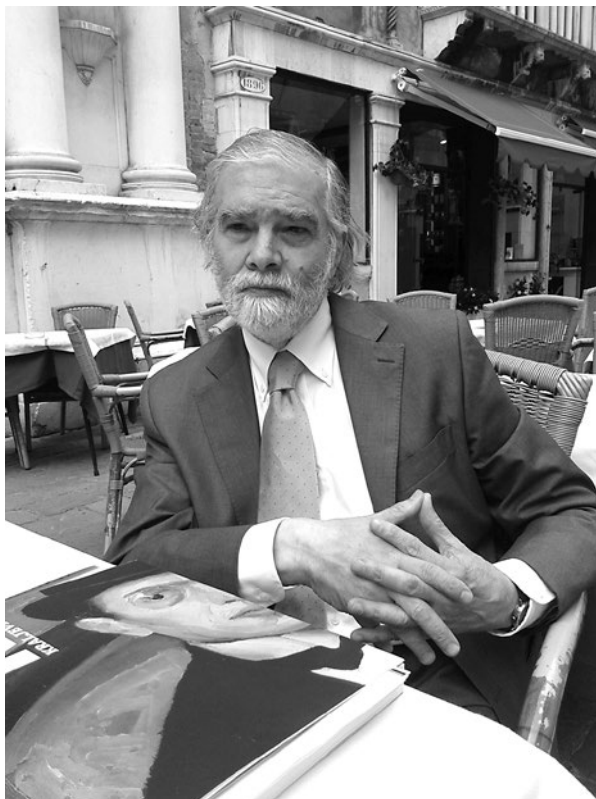

Zvonko Maković

predsjednik Društva
povjesničara umjetnosti
Hrvatske

Tonko Maroević (1941. – 2020.)

Tonko Maroević, Venecija, ispred Ateneo Veneto, 14. svibnja 2014.
foto: Zvonko Maković

Kada je prošloga ljeta, iznenada, u svojem domu u Starom Gradu na Hvaru preminuo Tonko Maroević, nije bilo medija koji nije odmah izvijestio o tome tužnom, potpuno neočekivanome događaju. U sličnim se slučajevima pažljivo biraju riječi kojima bi se o preminulome reklo nešto lijepo. Odlazak Tonka Maroevića bio je potpuno drugačiji. Riječi svih onih koji su se oglašavali dolazile su same od sebe i nije ih se biralo. Svatko tko je izrekao ijednu rečenicu, rekao je to potpuno spontano, točno ono što je iskreno mislio i najiskrenije osjećao. Spominjale su se njegove godine, koje nisu bile osobito visoke za današnje pojmove, ali još se više spominjala činjenica iznenadnoga odlaska na koji nitko nije bio pripremljen, niti oni najbliži, niti svi drugi. Tonko je jednostavno napustio ovaj svijet koji je nakon toga ostao beskrajno pust u srcima onih koji su ga voljeli, ali isto tako i u našoj kulturnoj sredini, javnosti u kojoj je nazočnost Tonka Maroevića bila desetljećima sveprisutna. Dan prije imao je jednu promociju, dan poslije čekala ga je druga, pisao je i čitao svakodnevno, iako je u svoj dom došao radi odmora. Oni koji su bolje poznavali ovog čudesnog čovjeka, znali su njegovu radišnost i strast koju je unosio u svaki posao, a prihvaćao je mnogo, mnogo više nego što je morao, pa i trebao. Išao je često protiv sebe, trošeći se na efemerne stvari koje baš i nisu zasluživale njegovo dragocjeno vrijeme i enormno znanje. Ali, i to je bio Tonko i zbog toga je njegov odlazak osiromašio tako široko područje naše kulturne, pa i svake druge svakodnevne.

Nabrajati što je sve bio Tonko Maroević, traži od svakoga tko bi se toga poduhvatio mnogo, a rezultat bi ipak bio površan. On nije bio samo povjesničar umjetnosti i književnik, pjesnik i prevoditelj, likovni i književni kritičar, esejist, autor mnogih izložaba i predgovora pisanih za njih, autor mnogih monografija i antologija. On je, kao rijetko tko, uspio sjediniti sve od nabrojanoga i biti autentičan. Za njegovo neobično svestrano, ali i istinski duboko znanje možda su korijeni u Klasičnoj gimnaziji u Splitu koju je završio i u kojoj se isticao. Možda. Došavši na studij u Zagreb, izabrao je dvije studijske grupe na Filozofskome fakultetu koje su dobro mogle zadovoljiti njegove primarne interese, komparativnu književnost i povijest umjetnosti. Nedvojbeno ga je studij usmjeravao i otvarao nova područja koja je on, znatiželjan i vrijedan kakav je bio, vrlo lako i dobro svladavao i isticao se. Diplomirao je vrlo rano, a profesor Milan Prelog, u čijem je timu radio na terenskim istraživanjima tijekom studija, zapazio je kvalitete koje je Maroević posjedovao i pozvao ga na svoju katedru za srednji vijek za asistenta kamo je i došao 1965. godine. Tu je ostao do 1970. kada je prešao na Institut za povijest umjetnosti (Sekcija za povijest umjetnosti 19. i 20. stoljeća) koji mu je, na neki način, bio stalno i trajno uporište i nakon formalnog umirovljenja, pa i do kraja života. Nije slučajno da mu iste godine kada je došao na fakultet izlazi i prva zbirka pjesama u prozi *Primjeri*. Naime, paralelno sa studijem i čvršće vezan za istraživanja s područja povijesti umjetnosti, on je radio i na svojim književnim afinitetima. Pisao poeziju, i uz likovnu, književnu kritiku i eseje, prevođio. Imao je te 1965. samo 24 godine.

Rad na fakultetu, kasnije na Institutu, podrazumijevao je i neke obveze koje su Maroevićev duh, njegovu beskrajnu znatiželju i nastojanje da obuhvati što širi spektar djelovanja, na neki način, budimo iskreni, sputavale. Riječ je prije svega o doktoratu *Likovna umjetnost u hrvatskoj književnosti od moderne do danas* koji je on napisao, 1976. obranio, a pod naslovom *Napisane slike* i objavio 2007. Ta obveza nije nimalo laka za nekoga tko je u svakom pogledu čovjek izvan uobičajenih kategorija, no shvaćajući obveze ozbiljno i pošteno, Maroević je to i učinio, i to na maestralan način. Neprestano ističem širinu interesa Tonka Maroevića, a ne postoji niti jedan drugi povjesničar umjetnosti, književnik, intelektualac koji je cijeli svoj život svjedočio tu svestranost. Da potkrijepim taj široki interes, uzet ću samo jedan primjer još iz mladenačkog vremena. U siječnju 1968. u Teatru &TD održana je premijera predstave *Stilske vježbe* Raymonda Queneaua u režiji Tomislava Radića, a koju su preveli i adaptirali Tonko Maroević i Radić. Predstava je po trajanju izvođenja ušla u svjetske anale kao najizvođenija predstava. Iste godine, samo nekoliko mjeseci kasnije na Dubrovačkim ljetnim igrama premijerno je ispred jezuitske crkve održana predstava *Prikazanje života i muke sv. Ciprijana i Justine* u režiji Boška Vilića, a u adaptaciji Tonka Maroevića. Prva predstava djelo je suvremenog, vrlo osebujnog francuskoga autora, druga crkveno prikazanje Marina Gazarovića iz prve polovine 17. stoljeća, pisana po uzoru na srednjovjekovna prikazanja. Raspon koji dijeli Queneaua i Gazarovića jasno govori o Tonku Maroeviću, koji je u dvadesetim godinama života, i koji uza sve to redovito održava seminare iz srednjega vijeka na Odsjeku za povijest umjetnosti, svaki tjedan objavljuje likovne kritike u novinama za kulturu *Telegram*, izbor kojih će 1969. objaviti u knjizi *Polje mogućeg*, a iste godine i svoju drugu zbirku pjesama *Slijepo oko*. Dakako, osim toga on prevodi, a i u prevodenju mu je izbor autora neuobičajno velik, od Dantea i Petrarce, do Cavalcantija, Sciascie, Papinija i neizbježnoga Borgesa koji mu je uvijek bio poput svjetionika.

U napisima u povodu smrti Tonka Maroevića negdje sam pročitao kako je on bio „putujući promotor hrvatske kulture”. Vrlo točno rečeno. Bio je Europejac u najdoslovnijem smislu te riječi, ali čvrsto usađenih korijena u hrvatsko tlo, štoviše tlo mediteranske Hrvatske. Mediteran ga je iz Dalmacije, pak, vodio u Italiju koju je vidio

kao svoju alternativnu domovinu, ne zato što je rođen u jesen 1941., kada je Split bio pod talijanskom okupacijom, nego isključivo zbog jezika i kulture u najširem smislu riječi. Vezao se za Francusku, Španjolsku, a osobito Kataloniju prema kojoj je gajio veliku bliskost. Međutim, širina koju je zahvaćao nije završavala područjem Mediterana. Prevodio je sa slovenskog, ondje imao vrlo bliske prijatelje i nije stoga ni čudo, da je uz redovito članstvo u Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti bio dopisni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti, ali i Crnogorske akademije nauka i umjetnosti. Njegov su rad i značenje za našu kulturu prepoznati i brojnim priznanjima. Dobitnik je Nagrade Društva povjesničara umjetnosti Hrvatske „Radovan Ivančević” za životno djelo (2012.), najviše državne nagrade s područja kulture „Vladimir Nazor” (2013.), te „Goranov vijenac” za pjesnički opus (2018.).

Nenadani odlazak Tonka Maroevića ostavio nas je sve u šoku. Bio je s nama čvrsto povezan, blizak i srdačan, uvijek spreman pomoći, i sada nam je nemoguće shvatiti kako ga nema, a da smo mi tu, ovdje, živi i da ga se možemo samo sjećati. Kolikogod je bio dio nas, toliko je bio i poseban, a upravo zbog njegove posebnosti dugujemo mu jako mnogo.